

54.566

Др. БОГДАН БАРВІНСЬКИЙ.

Предтеча Університету ім. Франца І у Львові.

(Критичні замітки до питання про генезу
Львівського Університету).

(Відбитка з „Записок Наук. Товариства ім. Шевченка“
т. CXXV).

ЛЬВІВ, 1917.

В ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

86
10

34.566.

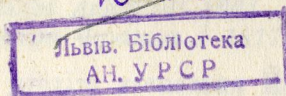
257-21
III 50

Др. БОГДАН БАРВІНСЬКИЙ.

Предтеча Університету ім. Франца І у Львові.

(Критичні замітки до питання про генезу
Львівського Університету).

10.692

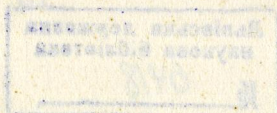

(Відбитка з „Записок Наук. Товариства ім. Шевченка“
т. СХХV).

ЛЬВІВ, 1917.

З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

4484 (24c) 711.9 Лбв10.

Тисліошери „Наук. Товариства
ім. Шевченка“

автор.

(Відбито 40. примірників)

Львівська державна
наукова бібліотека

№

6418

В с т у п.

Три річницї: 1. Столітє Йосифинського Університету 1784—1884. 2. Двіста п'ятдесятілітє Єзуїтської Академії 1661—1911. 3. Столітє Університету ім. цїсаря Франца І 1817—1917.

Коли на 1884 р. припало столітє заснованя Йосифинського Університету у Львові, то ся річниця проминула зовсім непомітно і надармо шукати-б слідів якого небудь торжественного обходу сеї річницї поза кількома принагідними згадками. З інавгураційного відчиту проф. Тадея Войцеховського 1884 р. довідуємось, що „Jego Magnificencya (кс. др. Кльосс) wspominał w swoim przemówieniu między innemi i o tem, że nasz uniwersytet skończył w tym roku pierwsze stulecie swojego żywota“.¹⁾ Другу згадку находимо в переднім слівци ректора Цвїклїнського до історії Львівського Університету, а саме, що гадку написаня сеї історії „chciano spełnić w roku jubileuszowym 1884“.²⁾ В тій же історії находимо ще одну згадку про столітє Йосифинського Універси-

¹⁾ Wojciechowski: Podział i zakres dziejów Polskich. Odczyt w Sali Inauguracyjnej Wszechnicy Lwowskiej przy otwarciu roku szkolnego 1884/85 — po przemówieniu Rektora. (Przewodnik naukowy i literacki 1884, c. 961). Розстрілена мої.

²⁾ Finkel-Starzyński: Historia Uniwersytetu Lwowskiego. I, Lwów 1894, c. VI.

тету, котра звучить мов оправданє. Про рік 1884 читаємо там же отсе:

„Na tenże sam rok przypadał stuletni jubileusz założenia Uniwersytetu lwowskiego. Są w aktach liczne ślady dowodzące iż pierwotnie zamierzano obchodzić tę rocznicę uroczyście. Zamierzano, między innemi, wydać księgę pamiątkową, zawierającą historję Uniwersytetu lwowskiego, tudzież rozprawy naukowe, napisane przez profesorów lub docentów. Wykonanie tego zamiaru okazało się jednak niemożliwe z różnych względów, między którymi grała rolę i kwestya kosztów, na których pokrycie nie było funduszków. Ograniczono się więc do podniesienia tej rocznicy i zaznaczenia jej doniosłości w przemówieniach, wypowiedzianych przy uroczystem otwarciu roku szkolnego 1884/5 przez ówczesnego rektora ks. Dr. Klossa i przez prof. Dr. Wojciechowskiego, rozpoczynającego nowy rok szkolny wykładem o podziale historyi polskiej na okresy“.¹⁾

Не диво, що таке поминанє сотної річниці мусіло викликати зачудуванє серед чужинців і, очевидна річ, відповідні здогади: „Eigentümlich ist es“, пише автор коротенької історії Львівського Університету І. Вольф, „dass in unserer jubiläumslustiger Zeit das hundertjährige Jubiläum der Lemberger Universität im Jahre 1884 ganzübergangen wurde... Die eigentliche Ursache, weshalb die Feier nicht begangen wurde, mag wohl darin gelegen sein, dass die Universität zu Lemberg von Kaiser Josef II. als deutsche Universität geplant war... Man wollte daher diese Erinnerung nicht auffrischen. Es wäre jedoch zu bedenken gewesen, wenn Kaiser Josef II die Universität nicht begründet hätte, ob sie überhaupt entstanden wäre und man heute nicht ab ovo anfangen müsste“.²⁾

Що здогад Вольфа був зовсім справедливий, потвердив се такий факт: львівський університетський сенат ухвалив в 1911 р.

¹⁾ Ibidem II, с. 80. В дальшій тягу I часть, написану проф. Фінклем, будемо цитувати Finkel: Hist. Uniw. Lwows. I, II часть, написану проф. Стажиньским, Starzyński: Hist. Uniw. Lwowsk. II.

²⁾ G. Wolf: Geschichte der Lemberger Universität von ihrer Begründung 1784 bis 1848. (Kleine historische Schriften). Wien 1892, с. 46.

відсвяткувати 250-літє Львівського Університету, уфондованого немов то в 1661 р. польським королем Яном Казимиором, бажаючи в сей спосіб затерти сліди німецького походження сього університету. Сповнено сю ухвалу що йно 1912 р. Коштом Львівського Університету появилася двотомова „Księga pamiątkowa ku uczczeniu 250-tej rocznicy założenia Uniwersytetu Lwowskiego przez króla Jana Kazimierza“ (I—II, Львів 1912), видано другий том „Kronik-i Uniwersytetu Lwowskiego“ за pp. 1898/9—1909/10 (Львів 1912), а крім сього „Pamiętnik obchodu jubileuszowego w 250 rocznicę założenia Uniwersytetu przez króla Jana Kazimierza“ (Львів 1914), де на ст. 151—156 зоставив др. Віктор Hahn: „Bibliografi-ю Jubileuszu Uniwersytetu Lwowskiego“.

Коли-ж на 1917 р. припадає столітє привернення цісарем Францом І в 1817 р. університету у Львові, знесеного ним в 1805 р. і переміненого в ліцей, вважаємо нашим обовязком на основі історичних даних ствердити в отсих замітках, що предтечею теперішнього Університету ім. цісаря Франца І у Львові був Йосифинський Університет, заснований цісарем Йосифом ІІ в 1784 р., а тим самим, що першим фондатором нинішнього Львівського Університету був цісар Йосиф ІІ.

I.

Єзуїтська Академія у Львові.¹⁾

Фондаційна грамота короля Яна Казимира з 1661 р. — Протести польської суспільности XVII і XVIII ст. — Нелегальність Академії і її упадок.

Дня 20 січня 1661 р. завдяки заходам Єзуїтів видав польський король Ян Казимир диплом, в котрім висловив волю,

¹⁾ Підставові праці про сю Академію Finkel: Hist. Uniw. Lwows. I, с. 19—30 і Załęski: Jezuitci w Polsce III, 1. Lwów 1902, с. 140—158 і III, 2. ibid. 1902, с. 785 і 800—822. На основі згаданих праць, одначе з відповідним освітленням в користь єзуїтської Академії, написав свою розвідку Jaworski: Uniwersytet Lwowski. (Biblioteka Lwowska XVIII, Lwów 1912. Про Академію тут на с. 12—52). Він противно характеризує о. Заленского яко „skrzątnego, acz niechętного Akademii lwowskiej historyka zabiegów jezuickich“ (с. 46). До сеї справи гл. ще нашу розвідку, випечатану під псевдонімом Др. Теодот Вінковський:

„ut Collegio Leopoliensi Societatis Jesu Academiae dignitatis accessio Nobis annuentibus fiat, titulusque Universitatis deferatur“ та зрівнав сю нову інституцію в правах і привілеях з Ягайлонською Академією в Кракові.¹⁾

Пригляньмо ся, як приняла се діло короля Яна Казимира польська суспільність (в тодішнім розуміню сього слова) XVII і XVIII ст. Звісно загально, що після конституції Варшавського сойму з 1633 р. „jus patronatus Akademii Krakowskiej, wszystkiej mere Rzpltey należy“, значить ся, право патронату признано не самому королеви, як було давнійше, але королеви і Речіпосполитій „communicative“. ²⁾ Конституція того-ж сойму признала монополію навчання тій же Академії, а фондувати нові єзуїтські колегії вільно було лише „cum consensu Rzpltey“. ³⁾ Звісно також, що в конституції Варшавського сойму з 1659 р. в справі Гадяцької угоди на встановлене руської Академії в Києві позваляє „Jego Królewska Mć. Pan nasz Mćiwy u Stany Koronne u W. X. L.“ ⁴⁾ Так отже на засноване нової академії треба було згоди не лише самого короля, але й згоди станів коронних.

Річ очевидна, що Краківська Академія мусіла вважати уфондоване Львівської Академії нарушенем своїх прав і тому виступила з протестом против останньої. Краківська Академія найшла серед польської суспільности як найгорячіше поперте в своїй боротьбі з Єзуїтами. Після Краківського воєводства і Галицької землі внесли до Варшавського гроду протест против ерекційного привілею Львівської Академії. В цілім краю порушено публичну опінію. Місто Львів ви-

„Йосиф II чи Ян Казимир? (З нагоди святкування мнимої 250-літньої річниці існування Львівського Університету)“. Львів 1912. Сеї розвідки з невідомих причин не подав проф. Ган у своїй „Bibliografii Jubileuszu Uniwersytetu Lwowskiego“, хоч подав там артикули „w obcych językach“ (Рамієтнік с. 151—156).

¹⁾ Сей привілей випечатаний в „Propugnatio iurium... Universitatis Cracoviensis adversus praetensam erectionem in Collegio Leopoliensi RR. Patrum Societatis Jesu, A. D. 1759“ (карта М₂), де містять ся й усі інші документи до тої справи від 1661—1759 р., котрі низше наводимо. Інші полемічні брошури на основі бібліографії Estreicher-а вичислені в Załęski III, 2. с. 818—819. Привілей Яна Казимира перенечатаний також в Finkel I, с. 21 прим. 1.

²⁾ Volumina Legum III (вид. петербурське), с. 378.

³⁾ Ibidem с. 407.

⁴⁾ Ibidem IV, с. 298.

ступило також против Єзуїтів: посадник і радні впевняли в листах ректора Краківської Академії, що не опустять її справи. Зворушився цілий „senatus populusque Leopoliensis“. Против нової Академії виступила також Академія Замойська і Львівська римо-кат. Капітула. З винятком чотирох єпископів (Пражмовського, Тшебіцького, Станіслава Сарновського і Уейського) решта єпископату і всі капітули були по стороні Краківської Академії. На сеймі 1662 р. посольська палата відкинула проєкт Львівської Академії значною більшістю голосів, а в сенаті лише згадані чотири єпископи промавляли за ним.

Так отже сейм не прийняв диплому короля Яна Казимира до конституцій.

Між тим Єзуїти почали заходитись около цього, щоби одержати затверджене привілею на Львівську Академію у папи Александра VII. Меморіал підписали лише згадані висше чотири єпископи і один сенатор, інші сенатори відмовили підписів. В меморіалі подано, що Львівської Академії бажає собі король і нарід. Се обурило до живого шляхту, котра вважала себе „народом і правительством“. Дня 5 цвітня 1662 р. маршалок сойму Ян Вельопольський і 31 послів з Корони і Литви внесли протест до Варшавського іроду, що прилучуючись до давних протестів, „Hanc novam in Collegio Leopoliensi Patrum Societatis Jesu Academiae attentatam erectionem, et privilegii a Sacra Regia Majestate Domino Nostro Clementissimo, ad male narrata impetrationem,... se, nec velle, nec posse approbare, aut ullo modo super eadem consentire, ...cum contra formulam Legum, et consensum ac voluntatem Ordinum fiant, protestantur“.¹⁾

Крім цього Краківська Академія і краківська шляхта внесли до папи контрмеморіал, а наслідок його був такий, що папа Александер VII відмовив затвердження привілею на Львівську Академію. Після абдикації Яна Казимира видав король Михайло Вишневецький 26 падолиста 1669 р. на коронаційнім соймі завдяки заходам ректорів Краківської і Замойської Академії диплом, котрим затверджував давні привілеї останньої з таким додатком:

„Hancque solam et unam Academiam tanquam Studii Generalis Universitatem in ditionibus

¹⁾ Propugnatio jarium k. S—S₂.

Nostris Ducatus Russiae esse volumus, ac Regio Nostro mandato statuimus. Scholas vero omnes quocunque nomine erectas aut erigendas, impediennes illius generalia studia (exceptis scholis parochialibus rudimentorum) in circuitu duodecem milliarium ab Academia Zamoscensi, adinstar Academiae Cracoviensis omnino serio prohibemus¹⁾

З початком XVIII ст. відновила ся боротьба против Єзуїтів і їх Академії у Львові. Коли Єзуїти зачали її розширяти, закупаючи кілька сусідних домів, Краківська Академія постарала ся у короля Августу II 1706 р. о інгібіційний рескрипт, котрим заборонено єзуїтським школам надавати академічні степені і відновлювати покінчені вже спори о ерекцію Львівської Академії. Але Єзуїти тим не зразили ся і по довгих заходах вийшов 18 цвітня 1758 р. з королівської канцелярії диплом короля Августа III, котрим той же затвердив привілей короля Яна Казимира з 1661 р., зрівнюючи в сей спосіб Львівську Академію в правах із Краківською. Слідуючого року, 24 марта 1759 папа Климент XIII уділив булею „Cunctis ubique pateat“ апостольської апробати Львівській Академії Єзуїтів.

Се дало почин до завзятої боротьби зі сторони Краківської Академії. Заходами сеї Академії і Піярів видав король інгібіційний декрет против Єзуїтів, щоби на час процесу не важили ся отвирати Академії і промовати кого небудь на академічні степені. Проти Львівської Академії посипали ся протести. Львівська римо-кат. Капітула приняла до своїх актів протест каноніків Опейдовича і Льва Сераковського, в котрім доказували, що привілей Яна Казимира передавнений, що диплом Августа III і буля Климента XIII дані „ad male narrata“, без відома архієпископа, капітули і духовенства, з покривдженем прав і привілеїв Академії Краківської і Замоїської. Посипали ся протести шляхти волинської, чернигівської, освенцімської і заторської з тими самими виводами, що Львівської Капітули. Краківська Академія заскаржила Єзуїтів у Римі і виеднала там в сиґнатурі справедливости такий сам інгібіційний декрет

¹⁾ Ibidem k. X₂. Załęski III, 1. c. 156 додає таку увагу: „Tak więc ubocznie zamknięta została Jezuitom droga do lwowskiej Akademii, i nadaremnie próbowali ją sobie otworzyć w lat prawie sto potem“.

проти них, як королівський. Крик обурення піднесли і списали грімкі протести: Львівська римо-кат. Капітула іменем цілого клеру, Краківська Академія і Львівська колегіальна (т. зв. метрополітальна) школа, Академія Замойська, Капітули: Інезненська, Луцька, Перемиська, Холмська, Познанська і шляхта Львівської землі.¹⁾

Сойм конвокаційний з 1764 р. видав вкінці таку конституцію: „Akademię Krakowską, Zamoyską y Wileńską w swoich prawach, przywilejach, prerogatywach, ozdobach, bez żadney od nikogo prepedycyi utwierdzamy“.²⁾ Автор історії Єзуїтів в Польщі, о. Заленський, в уступі п. з. „Milczące zamknięcie akademii 1759—1766“ робить таку увагу до отцеї конституції: „Znaczyło to, że sejm akademii lwowskiej nie tylko nie uznaje, skoro ją zupełnie pominął, ale owszem ponownem, bezwzględnem zatwierdzeniem praw, prerogatyw i ozdób akademii krakowskiej i zamojskiej osądził jej istnienie jako bezprawne“.³⁾ А проф. Фінкель так кінчить уступ п. з. „Akademia lwowska“: „Mimo jednakże wyroku królewskiego z r. 1763, nakazującego zamknięcie akademii, mimo nawet ostatecznego wyroku trybunału rzymskiego, odwołującego bulę erekcyi, istniała ona nadal i wykonywała przepisany sobie plan“.⁴⁾ Тут покликують ся проф. Фінкель на сучасного польського діяча Гутіона Коллонтая (* 1750 р.), котрий так пише про замкненє Львівської Академії: „Więcej jak lat dziesięć trwały spory, w trybunałach rzymskich, aż nareszcie wydano ostateczny wyrok, rewokując bulę erekcyi Universitatis we Lwowie, nakazując zamknięcie onej i uchylając wszelkie stopnie doktorskie, tamże komukolwiek konferowane. Dekret rzymski był potwierdzeniem dekretu assessorskiego, do którego otrzymania Konarski pomógł dzielnie. Musieli przeto Jezuici poprzestać swych zamysłów, Universitas zamkniętą została“.⁵⁾

¹⁾ Załęski III, 2. c. 813 додає: „Stawał w ich (Gyŭitib) obronie bodaj czy nie jeden jedyny arcybiskup lwowski Sierakowski“.

²⁾ Volumina Legum VII, c. 45.

³⁾ Załęski III, 2. c. 821.

⁴⁾ Finkel I, c. 30.

⁵⁾ Коллонтай: Stan оświecenia w Polsce w ostatnich latach panowania Augusta III 1750—1764. I, (яко XI том „Obraz Polaków

На останку стрінуло Єзуїтів те, що папа Климент XIV булею „Dominus ac Redemptor noster“ з 21 липня 1773 р. скасував Орден Єзуїтів, а 28 вересня с. р. львівський єпископ-суфран Іловіньский в товаристві канцлера архідієцезії і правительственных комісарів відчитав сю булю львівським Єзуїтам.¹⁾

З усього досі сказаного бачимо, що Львівська Академія, уфондована Яном Казимиром 1661 р., була інституцією нелегальною, бо:

1. Не одержала ніколи затвердження зі сторони сойму, чого вимагали соймові конституції.

2. Хоч дістала аж 1758 р. королівське затвердження, 1763 р. казав король її замкнути.

3. Хоч дістала папське затвердження аж 1759 р., римський трибунал відкликав булю ерекції.

4. Ціла польська суспільність XVII і XVIII ст. протестувала проти Львівської Академії.

II.

Йосиф II як фондатор „нового“ університету.

Йосиф II як фондатор Львівського Університету в історичній літературі XIX ст. — Ерекційний диплом з 1784 р. — Памяткова медаль з 1784 р. — Інавгураційні промови з 1784 і 1817 рр. — Оди на отворення університету 1784 р. — Промова ректора з нагоди отворення медичного відділу 1894 р.

Є фактом незбитим, що протягом XIX ст. все і всюди уважали цесаря Йосифа II першим фондатором нинішнього Львівського Університету, що проби, злучити його генетично з Львівською Академією Яна Казимира і погляд, наче-б то сей король був властивим основником нинішнього Львівського Університету (конкретним висловом сього погляду було згадане висше святковане його 250-ліття в 1912 р.), походять аж з останнього десятиліття XIX ст.²⁾

i Polski w XVIII wieku). Poznań 1841, с. 210—211. Ibidem II (Obraz XII) с. 3—4. „Akademia Lwowska, jakieśmy to wyżej okazali, zamknięta została przez dekret assessorski i rzymski“.

¹⁾ Finkel I, с. 30; Załęski: Jezuiti w Polsce IV. 2, Kraków 1905, с. 666.

²⁾ За історичною літературою про Йосифа II як першого фондатора Львівського Університету гл. в моїй розвідці „Йосиф II чи Ян Казимир?“ с. 17—24, куди відсилаю читачів.

Хоч знаменитий польський історик проф. Тадей Войцеховський пишучи про Єзуїтську Академію каже, що „ten pierwszy uniwersytet lwowski upadł razem z Towarzystwem Jezusowem, nie doszedłszy do pełnego bytu, owszem — zmarniawszy w bezrządzie byłej Rzeczypospolitej“ та, що „Cesarz Józef II założył powtórnie we Lwowie uniwersytet w roku 1784“¹⁾, рівно-ж знаменитий історик польського права, проф. Бальцер, зважив ся вже признати властивим фондаторм Львівського Університету короля Яна Казимира: „Po zajęciu fundacyj dawnej akademii zamojskiej, urządził Józef II r. 1784 uniwersytet we Lwowie, ufundowany właściwie jeszcze przez króla Jana Kazimierza r. 1661“²⁾. Годі одначе не звернути при тім уваги на факт вельми знаменний: ото проф. Бальцер у другому виданю своєї „Історії устрою Австрії“ значно змодифікував своє надто сміливе твердження, бо пише, що „urządził Józef II r. 1784 uniwersytet we Lwowie, ufundowany tu pierwotnie przez króla Jana Kazimierza r. 1661“³⁾. Модифікація так значна (бо між словами „właściwie“ а „tu pierwotnie“ є формальна пропасть), що твердження проф. Бальцера зводить вкінці до уфондовання нового університету!

Супроти таких поглядів, котрі кривдять цісаря Йосифа II непомірно, годить ся на основі історичних даних ствердити, що зарівно цісар Йосиф II вважав себе властивим фондаторм нового університету, як також його сучасники вважали його таким, що заснування університету у Львові в 1784 р. є виключною заслугою того-ж цісаря, а більш нічиєю!

Гляньмо наперед на найважнійший документ до сеї справи — ерекційний диплом з 21 жовтця 1784 р.⁴⁾ Між иншим відзиваєть ся цісар Йосиф II ось так у тім дипломі: „Die landesväterliche Sorgfalt, welche Unser vorzügliches Augenmerk jederzeit auf die Bildung der Jugend lenket, hat Uns bewogen für Unsere Königreiche Galizien und Lodomerien, ...eine hohe Schule oder vollständige Universität in der

¹⁾ Wojciechowski: Przemówienie Rektora Uniw. Lwowsk. 9 paźdz. 1894, с. 5—6.

²⁾ Balzer: Historia ustroju Austrii. Lwów 1899, с. 429.

³⁾ Ibidem, 2 вид., Lwów 1908, с. 364.

⁴⁾ Випечатаний в цілій основі в Finkel I, с. 51—54 (в ноті).

Hauptstadt Lemberg zu errichten... Zweitens geben Wir hiemit dieser neu errichteten Universität das Recht...¹⁾ Отже на основі цього так важного документу стверджуємо наглядно, як цілковито схибленим є погляд проф. Бальцера, наче-б то цісар Йосиф II лишень „urządził“ університет, а Ян Казимир його „właściwie ufundował“. Звернути годить ся увагу на те, що „errichten“ не означає „urządzić“, а значить „condere, instituere, erigere“, „eine Anstalt, Schule errichten“ = „stiften“, а „Errichtung“ значить „constitutio, Stiftung, Gründung“.²⁾ В ерекційнім дипломі скріплене се слово ще приставкою „neu“. Що цісар Йосиф II вважав себе фондатором нового університету, свідчить крім цього й медаль, вибита на пам'ятку уфондованя Львівського Університету. На головній стороні читаємо напись: „Iosephus II Augustus“, а на відворотній сторони: „Optimar. art. ludis. in Galicia constitut. Academia Leopold. MDCCLXXXIII“.³⁾ І тут повинні ми ствердити, що слово „constitutor“ означає цього, „qui constituit“, а „constituo“ має значінє „statuo, erigo“.⁴⁾

Пригляньмо ся тепер змістови інавгураційних промов з 1784 і 1817 рр. Губернатор Галичини гр. Бріїдо називає цісари Йосифа II виразно фондатором нового університету, додаючи, що є він ділом нічим иншим, лише його, Йосифа II, сина Великої Тереси: „Josephus II collectos ex omnibus, quae late patent Regnis, viros in omni scientiarum genere versatissimos,... hoc est Universitatem velut omnium scientiarum sedem in Principe hac Galiciae Urbe constituit, eandem gloriosissimo suo Nomine insigniri, et in aeternum accepti beneficii monimentum Josephinam dici admittit“.⁵⁾ Звертаючись до ректора, назвав його губернатор першим ректором „novae huic Josephinae Universitatis“ і вручив йому диплом „a Josepho II erectae Universitatis“.⁶⁾ Крім цього заявив, що

1) Ibidem c. 52.

2) Grimm, Jacob u. Wilhelm: Deutsches Wörterbuch. III, Leipzig 1862, c. 946. Finkel I, c. 47 ужив вислову „nowo zbudowany“.

3) Репродукція на титуловій карті Acta Universitatis Leopolditanae Anno 1784 inauguratae. Leopoli 1786. Також в Österreichisch-ungarische Monarchie in Wort u. Bild: Galizien. Wien 1898, c. 227; Jaworski: Uniwersytet Lwowski c. 60.

4) Forcellini: Totius latinitatis Lexicon. I, Schneebergae 1831, c. 573 і 574.

5) Acta Universitatis Leopold. 1784, c. 7.

6) Ibidem c. 8.

„si (університет) rerum gestarum copiam cum annorum numero componat, non ab alio certe, quam a Iosepho II. Magnae Theresiae Filio proficisci potuisse intelligat“.¹⁾ Бачимо отже, як найбільше рішучо підчеркує отся заява губернатора виключність заслуги цісаря Йосифа II в уфундованню нового університету.

Так само й з інавгураційної промови (також з промови, виголошеної в губерніяльній палаті й в часі університетського консисторіяльного засідання) першого ректора Йосифинського Університету, єпископа Бетаньського, пробиває признанє для цісаря Йосифа II яко для властивого фіндатора університету. Такі звороти в його промовах, як „Universitatem, admiranda eius (иосифа II) fundatam cura et munificentia“, „in hac nova fundatione Magni Iosephi“, „Nostrum erit in hac Universitate Fundatoris et Benefactoris Augusti hanc beneficentiam... celebrare“, „Praeclara ista Universitas auspiciis et cura Magni Augustique erecta Iosephi“²⁾, не були зовсім пустими фразами, а ствердженням історичної дійсности!

Те саме признанє для цісаря Йосифа II яко для першого фіндатора нинішнього Львівського Університету бачимо й при нагоді інавгурації Університету ім. цісаря Франца I в 1817 р. У вступі до інавгураційних промов, виданих опісля печатно, читаємо таке: „Obraz N. Cesarza Franciszka I pod tronem, a obok Józefa II, były pierwsze przedmioty, które wchodzących uderzały; oba te obrazy po dobrym pędzlu, wystawiały Tych wielkich założycielów w większey od naturalney wielkości, w szatach cesarskich“.³⁾ Тут стверджено наглядно, що нинішній Львівський Університет мав лише двох основників: цісаря Йосифа II і Франца I! Професор класичної філльолатії, Ігнатій Полляк, назвав Йосифинський Університет „academia ab imperatore providentissimo Iosepho secundo primum condita“⁴⁾, „Universitas nostra haec nimium

¹⁾ Ibidem c. 12.

²⁾ Ibidem c. 15, 16 i 24.

³⁾ Reden, welche bey Gelegenheit der Einweihung der von Sr. Majestät Kaiser Franz dem Ersten gestifteten Universität zu Lemberg gehalten wurden. Lemberg [1817]. Також титул і текст польський: Mowy, miane przy zaprowadzeniu Uniwersytetu w mieście Lwowie założonego od N. Cesarza Franciszka I, c. 3.

⁴⁾ Ibidem c. 14. Долучений польський переклад має в сій місці: „od Cesarza szczerobliwego Józefa drugiego, pierwotnie założony Uniwersytet“.

quidem adhuc juvenis“¹⁾, не звязуючи його через те, очевидно, з Єзуїтською Академією. Закінчив свою бесіду проф. Подляк словами до молоді, що „ita denique et manes Imperatoris Josephi fructus multiplicatos sementis a se quondam sparsae e piis sedibus laeti respicient“.²⁾ Перше зерно, з котрого виріс нинішній Львівський Університет, засіяв ніхто інший, лише цісар Йосиф II!

Оди написані з нагоди інавгурації Йосифинського Університету 1784 р. й видані 1786 р. рівно-ж прославляють цісаря Йосифа II яко того, що перший промостив молодіжній дорозі до висших студій:

„Joseph gehet den Weeg, alle beglückt zu sehn,
„Auch vor dem Jünglinge nun, öffnet der Tempel sich,
„Wo die bildende Kunst, höhere Wissenschaft
„Ihn dem Staate zum Bürger erziehn“.³⁾

Або в інших місцях:

„Wie prächtig, Ehrfurchts voll betritt ein Zug die Hallen,
„Wo jede Wissenschaft und Kunst,
„Getreuer Unterricht der Weissheit wird erschallen,
„Wo schon verschwind der Thorheit Dunst“.⁴⁾

Цікаво звернути увагу на ще одну обставину. Підчас коли в інавгураційній програмі з 1817 р. говорить ся про „Wiedereinführung und Eröffnung der Universität“, „przywrócenie i utworzenie uniwersytetu“⁵⁾, то є про повернення знесеного в 1805 р. Йосифинського Університету, в 1784 р. говорить ся виразно про „Einführung der hohen Schule“⁶⁾,

¹⁾ Ibidem c. 26.

²⁾ Ibidem c. 28.

³⁾ Oden über die Einführung der hohen Schule zu Lemberg am 16-ten Wintermonat im Jahre 1784 (в „Acta Univ. Leop.“) c. 60, також віддільно п. з. Die Einführung der hohen Schule zu Lemberg, am 16-ten Wintermonat im Jahre 1784. Oden. к. 2 об.

⁴⁾ Ibidem c. 62 (к. 3 об.).

⁵⁾ Programm der Feierlichkeiten, welche am 4 November 1817 bei Wiedereinführung und Eröffnung der Universität zu Lemberg Statt finden. Також титул і текст по польськи: Programma uroczystości, które się dnia 4-go Listopada 1817 podczas przywrócenia i utworzenia uniwersytetu we Lwowie obchodzić będą. Львів 25 X 1817.

⁶⁾ Гл. вкше заголовок од, написаних з нагоди інавгурації 1784 р.

чим стверджено, що в 1784 р. установлено зовсім новий університет¹⁾, а не відновлено знесений попередно. Очевидно в тім, а не в іншій значіно́ж каже видавець інавгураційних промов з 1784 р. в передмові, що „Josephus Augustus cum Anno MDCCLXXXIV die XVI Novembris Universitatem Leopolditanam in Galicia instaurari, inaugurarique juberet“²⁾, бо „instaurō“ в тім випадку значить „aufstellen, ins Werk setzen“³⁾, а „instaurator“ = „non ut veterum instaurator, sed ut conditor“⁴⁾

Тому то з нагоди отворення медичного виділу на Львівськiм Університеті 9 вересня 1894 р. в привітці цісаря Франц Йосифа I тодішній ректор др. Цвiкльiнський згідно з історичною правдою говорив про „Die Schicksale unserer Hochschule, einer segensreichen Gründung von Eurer Majestät erhabenen Vorfahren, während ihres mehr als hundertjährigen Bestandes“⁵⁾

III.

Йосифинський Університет якo „нова“ інституція.

1. Науковий інвентар Єзуїтської Академії а Йосифинський Університет.

Будинок. — Ботаничний огоро́д. — Бібліотека. — Фізичний і мінералогічний кабінет. — Астрономічна обсерваторія.

„Szkoly akademickie usnęły w letargu, kollegia klasztorne i wiejskie lub miejskie szkółki dawno już nie odpowiadały potrzebom społeczeństwa. Akademia lwowska — nie-

¹⁾ Grimm III, c. 182: „Einführung“ в значіно́ж н. пр. „neuer Gesetze, Sitten“.

²⁾ Acta Univ. Leopold. c. 3.

³⁾ Georges: Ausführliches Lateinisch-Deutsches Handwörterbuch II. Leipzig 1880, c. 274.

⁴⁾ Forcellini: Totius latinitatis Lexicon. II, Schneebergae 1831, c. 548.

⁵⁾ Kronika Uniwersytetu Lwowskiego. I, Lwów 1899, c. 6. Супроти висше поданих фактів не може бути для нас міродатним те, що „wydawcy urzędowego zbioru ustaw uniwersyteckich (значить ся Beck-Kelle: Die österreichischen Universitätsgesetze. Wien 1906,

изнана". Так характеризує стан шкільництва в Галичині, в яким застало його австрійське правительство в 1772 р., один з істориків Львівського Університету.¹⁾ Організацією шкільництва в Австрії займала ся тоді горячо цісарева Марія Тереса при допомозі утвореної 1760 р. „Надворної комісії просвіти“ (Studienhofkommission) і як раз отся цісарева була організаторкою цілого ряду львівських академічних шкіл, котрі стали основою пізнішого Йосифинського Університету.

З першого розділу знаємо, що Львівська Академія була інституцією недеїальною, бо король присудом з 1763 р. наказав її остаточно замкнути, а римський трибунал відкликав булю ерекції. Мимо сього стрічаємо ся одначе з поглядами, що Йосифинський Університет був континуацією Львівської Академії. Проф. Фінкель, пишучи про намір Марії Тереси уфундувати у Львові університет, каже, що „Zobowiązuwało do tego powu rząd zajęcie akademii lwowskiej“²⁾, одначе се тверджене нічим не підперте супротив сього, що сам проф. Фінкель ствердив недеїальність сеї академії словами „Akademia lwowska — nieuznana“.³⁾ Рівно-ж нічим не підперте тверджене проф. Стажиньського, що Йосифинський Університет „miał być właściwie prawnym następcą rzeczonej Akademii (Львівської) tudzież duchowym spadkobiercą Akademii w Zamościu“, бо в дальшій тязі пише о „niedojściu do skutku postanowionego przez Jana Kazimierza Uniwersytetu we Lwowie“ і о „zwinietej równocześnie przez rząd austriacki“ Замойській Академії.⁴⁾

Стрічаємо ся одначе й з поглядами, в котрих пробовано ужити вже певних аргументів у тім напрямі. Той сам проф. Тадей Войцеховський, котрий, як ми вже бачили, ствердив, що Львівська Академія упала й що цісар Йосиф II заложив наново у Львові університет, підносить все таки, що „część budynku i niektóre siły nauczycielskie starego uniwersytetu [zostały powołane do działania w uniwersytecie jó-

с. 15) zamieścili też zgodnie z prawdą (sic!) jako pierwszą datę powstania Uniwersytetu, czyli Akademii w Kollegium OO. Jezuitów we Lwowie, rok 1661“, як думає др. Ган у згаданім на вступі ювілейнім „Pamiętniku“ (с. 1).

¹⁾ Finkel I, с. 35.

²⁾ Ibidem с. 43.

³⁾ Ibidem с. 35.

⁴⁾ Starzyński: Historia Uniwersyt. Lwows. II, с. 413.

[Kazimierzowego]

zefińskim; tak że możnaby nawet pokusić się o twierdzenie: że była pewna ciągłość, jeżeli nie w instytucyi, to przynajmniej we funkcyi nauczycielskiej¹⁾ Слова проф. В. дуже обережні й умірковані: по його думці лишень „możnaby pokusić się o twierdzenie“, що була „ciągłość“ між одним і другим університетом, але тільки „pewna ciągłość“, бо не відважуєть ся проф. В. твердити, що була вона „w instytucyi“, а хіба лише „we funkcyi nauczycielskiej“.

Тверджене проф. В. розглянемо низше разом із новіjším поглядом на сю справу проф. Фінкля.²⁾

„Jednakowoż z pełną sumiennością historyczną stwierdzić można, że nawet wśród tak ciężkich przejść dziejowych, cichy bieg nauk w tychże samych salach budynku pojezuickiego we Lwowie nie doznał przerwy. Znalazły w nich pomieszczenie studia academica, powołane zaraz do życia przez cesarzową Maryę Teresę.

Bogate zasoby naukowe Akademii jezuickiej: biblioteka, zbiór mineralogiczny i zbiór przyrządów fizycznych, ogród botaniczny i obserwatorium astronomiczne służyły dalszym wykładom i nowym profesorom, wśród których znalazło się kilku exjezuitów, byłych profesorów Akademii; w tej samej auli brońono też doktorskich. Są dowody w archiwum Namiestnictwa, że pierwotnie miano otworzyć tutaj Uniwersytet, polecono przesłać Nadwornej galicyjskiej kancelarii w Wiedniu przywilej Augusta III i bullę Klemensa XIII. Później przeznaczono wspinały gmach pojezuicki na pomieszczenie gubernium, a cesarz Józef II ufundował w klasztorze potrynitańskim, dokąd przeniesiono zbiory, Uniwersytet, „z połączenia istniejących już i nowo powstać mających instytutów naukowych“, — jak opiewa pierwszy ustęp dyplomu erekcyjnego. Związek jest zatem niewątpliwy i zaprzeczyc się nie da“.

Коли отже для проф. Войцеховского єстьє тільки „pewna ciągłość“, для проф. Фінкля є вже „зwiązek niewątpliwy“ між Йосифинським Університетом і Львівською Академією. Розгляньмо-ж аргументи, що промовляють за тою „pewną ciągłością“ та за тим „związkiem niewątpliwym“.

¹⁾ Wojciechowski: Przemówienie Rektora Uniw. Lwows. 1894, c. 5—6.

²⁾ Pamiętnik obchodu jubileuszowego... c. 33.

Про „*studia academica*“, зорганізовані у Львові цісаревою Марією Тересою і їх мниму зв'язь із Львівською Академією будемо говорити основнійше нижче. Тепер займемося питанням, чи те, що містилися вони в позвуїтському будинку, впливає на яку небудь зв'язь Йосифинського Університету з Львівською Академією?

Отже як раз протилежно, згідним з історичною правдою є факт, що цісар Йосиф II зірвав зовсім з позвуїтським будинком, котрий на новий університет з певних зглядів зовсім не надавав ся. В часі свого третього побуту в Галичині заняв ся цісар сам вишуканням відповідного будинку на поміщення університету. Дня 30 червня 1783 р. повідомив він відручним письмом ір. Кольоврата, що в потринітарським монастирі будуть містити ся львівські школи: нормальні, латинські й академічні, а вже декретом з 29 липня с. р. розпорядив цісар, що академічні виклади і школи займуть великий комплекс монастирський по Тринітарах, відки уступлять суди, а в позвуїтській колегії будуть уміщені політичні влади.¹⁾ Так отже Йосифинський Університет не мав нічого спільного з позвуїтським будинком, а через те відпадає перший аргумент за тим, що згаданий університет був континуацією Львівської Академії. Впрочім коли-б у сій справі рішало поміщення в данім будинку, нинішня українська гімназія у Львові, т. зв. „І академічна гімназія“ могла-б уважати себе зовсім правно континуацією Йосифинського Університету: від 1784 р. містилася вона в головнім потринітарським будинку на другім поверсі, а по хвилевім перенесенню до забудованя оо. Бернардинів, від 1862/3 р. міститься знов в тім самім будинку, в нинішнім „Народнім Домі“.²⁾

Також незбитим історичним фактом є се, що ботанічний огорог Йосифинського Університету не мав нічого спільного з позвуїтським ботанічним огорогом. Знаємо, що перед заснованєм сього університету глядано що йно за принагідним місцем на заложене ботанічного огорога. Дня

¹⁾ Finkel I, с. 47—48. Потринітарські будинки, се нинішній „Народний Дім“ і „Преображенська церква“. Гл. сучасний рисунок усіх чотирох фронтів в Jaworski: Uniwersytet lwowski, с. 75, 77, 79 і 81.

²⁾ Харкевич: Хроніка львівської академічної гімназії. (Звіт дирекції за р. 1900/901) с. 16 і 32.

16 лютого 1783 р. запитувала Надворна канцелярія губернатора гр. Бріїдо, чи в огороді знесеного монастиря Бріїток, Домініканок або в котрімсь иншим не далось би легко заложити ботанічного огорода?¹⁾ Вкінці декретом з 29 липня 1783 р. зарядив цісар Йосиф II, що огород знесеного монастиря оо. Місіонарів, де була семинарія для римо-кат. клеру, має служити яко ботанічний огород.²⁾ Тут одначе не за-ложено ботанічного огорода³⁾, не заложено його й на огороді Екскармелітанок. В листі з 2 серпня 1786 р. писав цісар Йосиф II в справі обох духовних семинарій до губернатора гр. Бріїдо між иншим отсе: „Endlich hat keines dieser beiden Seminarien einen Garten. Ich will also, dass ihnen der für die Botanik bestimmte Garten der Exkarmeliterinnen zum gemeinschaftlichen Gebrauch überlassen... werde, indem für beide diese Seminarien kein besserer und bequemerer ausfindig gemacht werden kann; dagegen um so leichter sein wird, zur Anlegung des botanischen Gartens einen anderen Platz zu bestimmen, als hiermit noch gar kein Anfang in dem Karmalitergarten gemacht worden ist, und hierzu kein grösserer Raum erfordert wird...“⁴⁾ Уладжене ботанічного огорода й хемічної лабораторії поручено спровадженому професорови Інсбрукського Університету, Schiverek-ови⁵⁾, а на ботанічний огород призначено огород „der aufgehobenen Dominikannerinnen, ausser dem Jesuitenthore, nicht weit von der Stadt“.⁶⁾ Сучасник Кратер подав нам опис цього огорода, котрого плян показував йому сам Шіферек.⁷⁾ Де-ж отже сей поезуїтський ботанічний огород, скоро вкінці стало на тім, що, як каже сам проф. Фінкель, в Йосифинськім Університеті „Ogrodu botanicznego właściwie nigdy nie było“?⁸⁾

Пригляньмо ся тепер, які є підстави до твердження, що Йосифинський Університет був континуацією Львівської Ака-

1) Finkel I, c. 47; Wolf: Gesch. der Lemb. Univ. c. 4.

2) Finkel I, c. 48.

3) Ibidem c. 153/4 нота 4.

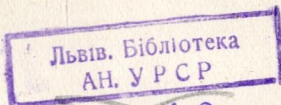
4) Wolf: Gesch. der Lemb. Univ. c. 19.

5) Finkel I, c. 48 i 103; Wolf c. 4, нот. 1; Kratter: Briefe über den itzigen Zustand von Galizien. I, Leipzig 1786, c. 32.

6) Kratter: Briefe I, c. 32.

7) Ibidem c. 33.

8) Finkel I, c. 153/4, нота 4.

10.642.

демії через влученє до нього поззуйтської бібліотеки? Яка була судьба сеї бібліотеки після касати, довідуємось передовсім з „Bericht-y“ львівського циркулярного уряду з 20 мая 1774 р.: „Über die vorhandene Bibliothek hat der ehemalige Jesuit, nunmehr aber Secularisirte Chmidlowski die Aufsicht, und genüsset vor seine Belohnung ebenfalls 100 Ducaten“.¹⁾ Австрійське правительство давало на її побільшенє річну дотацію в висоті 200 зл., але вже небагом віддало її в заряд бувшому ярославському префектови студій Vogler-ови.²⁾ Коли-ж цісар Йосиф II уфондував новий університет, треба було заснувати для нього зараз університетську бібліотеку. І хоч, як бачимо, естувала бібліотека знесеної Львівської Академії, не могла вона одначе служити потребам нового університету, як се стверджує сам проф. Фінкель:

„Istniejąca po Jezuitach księżnica nie wystarczała ludzior nowego kierunku, których wysłano „z krajów oświeconych“ do Lwowa, bo cenzura duchowna nie przepuściła do niej dzieł, o które obecnie najbardziej chodziło. Brakło przedewszystkiem niemieckiej literatury owej epoki, bez której, rzecz naturalna, nie mogli się obyć profesorowie; brakło nadto dzieł podręcznych, używanych i przepisanych w szkołach austriackich. Wszystkiemu temu zaradził wspaniałomyślnie cesarz“.³⁾ Отже своє повстанє завдячує Львівська Університетська Бібліотека цісареві Йосифові II, що стверджують виразно розвідки зарівно урядників сеї бібліотеки, як і інших людей, котрі про неї писали.⁴⁾ Понизше подаємо на доказ нашого твердження відповідні уступи зі згаданих розвідок.

„Die Bibliothek verdankt, sowie die Universität, ihre Entstehung 1784 der österreichischen Regierung“.⁵⁾

¹⁾ Рукопись „Бібліотеки Оссолінських“ у Львові ч. 525, т. I, к. 325—325 об. Про сеї „Bericht“ буде докладніше мова в дальшій тягу розвідки.

²⁾ Finkel I, с. 42.

³⁾ Ibidem с. 117.

⁴⁾ Вже й сама напись в давнім будинку бібліотечнім (нин. „Преображенська церква“) звучала: „Magistram optimam, Bibliothecam huic urbi et provinciae dedit Josephus II. Augustus Anno MDCCCLXXXIV“.
Ibidem с. 125, нота 2.

⁵⁾ Dudík: Archiven im Königreiche Galizien und Lodomerien. Im Auftrage des Hohen Staatsministeriums. Wien 1867, с. 111.

„Uniwersytet lwowski wraz z biblioteką założonym został przez cesarza Józefa II“.¹⁾

„Die Lemberger Universitätsbibliothek ist — wie die Universität — eine Schöpfung Kaiser Josef II“.²⁾

„Biblioteka uniwersytecka zawdzięcza swe powstanie cesarzowi Józefowi II“.³⁾

„Biblioteka uniwersytecka, zał. w r. 1784 przez ces. Józefa II“.⁴⁾

Що-ж було основою сеї бібліотеки? „Den Grundstock bildet die Garelli'sche Bibliothek... Maria Theresia übergab alles der von ihr gestifteten Theresianischen Ritterakademie in Wien. Als Kaiser Joseph 1784 diese Akademie aufhob, bestimmte er die Garelli'sche Bibliothek für die neu errichtete Universität in Lemberg“.⁵⁾

„Pierwszy zawiązek biblioteki stanowi dar tak zwanej biblioteki Garellego“.⁶⁾

„Die wohlgeordnete, fachmännisch katalogisierte Bibliothek des berühmten Hofarztes Nikolaus Garelli, die — dem Staate überlassen — bis zur Aufhebung des Theresianums in Wien, diesem Institute diente, bildete später in der Anzahl von 11.000 Bänden den Grundstock der hiesigen Bibliothek“.⁷⁾ Влучено до неї вправді й львівську поезуїтську бібліотеку⁸⁾, але се капля води в морі супроти сього, що спроваджено до неї також книжки зі сто-
кількадесяти скасованих галицьких і буковинських монастирів, а саме з монастирів: Августіанів, Бенедиктинів і Бенедиктинок, Бернардинів, Божогробців, Бритіток, Василяян (36 монастирів), Домініканів, Єзуїтів, Капуцинів, Кармелітів, Павлінів, Піярів, Премонстратензів, Рефор-

¹⁾ Reifenkugel: Biblioteka Uniwersytecka we Lwowie. (Przewodnik nauk. i liter. 1873, c. 183).

²⁾ Kotula: Die k. k. Universitäts-Bibliothek zu Lemberg. Wien 1906. (Надб. з Mitteilungen d. österr. Vereins f. Bibliothekswesen 1905, Heft 3—4, 1906, Heft 1) c. 135.

³⁾ Barwiński Eugeniusz: Biblioteka Uniwersytecka. (Tydzień, Lwów 1905, ч. 21).

⁴⁾ Chwalewik: Zbiory Polskie, archiwa, biblioteki... Warszawa 1916, c. 67.

⁵⁾ Dudík c. 111/112.

⁶⁾ Reifenkugel c. 184.

⁷⁾ Kotula c. 135/136.

⁸⁾ Яка була її вартість для нового університету, сказано вже в горі.

матів, Тринітарів, Францісканів; буковинські монастирі, особливо православний монастир в Путні, доставили рукописий. З тих монастирів стягнуто до Львівської Університетської Бібліотеки около 40.000 томів.¹⁾

Отже на основі сього не можна твердити, що Йосифинський Університет є континуацією Львівської Академії, тому що влучено до нього поезуїтську бібліотеку. Инакше мав би до сього таке саме право кожний із скасованих монастирів (між ними й Василіанські), з котрих перенесено книжки до Університетської Бібліотеки у Львові. Мали-б право Німці на тій самій основі вважати Йосифинський Університет континуацією знесеної Тересіанської Академії у Відні через те, що з неї забрано для Університетської Бібліотеки у Львові найціннішу з усіх збірок, там влучених, бібліотеку Іарелія.

До річи буде додати, що засновану цісарем Йосифом II Університетську Бібліотеку уміщено в потринітарському костелі (нинішня „Преображенська церква“), а першим бібліотекарем був бібліотекар з Будапешту, Генрих Іотфрід von Bretschneider.²⁾

Який же був „zbiór przyrządów fizycznych“, що мав по словам проф. Фінкля перейти з Львівської Академії до Йосифинського Університету? Близших даних про нього у проф. Фінкля не находимо, противно, сам проф. Фінкель в иншому місці в уступі про Тересіанські „studia academica“ згадує на основі актів лишень про „skład fizycznych przyrządów, sprowadzonych z Wiednia za 451 zł. 57½ ct.“³⁾ Що одначе ся збірка не мусіла бути надзвичайна, можуть засвідчити слова сучасника, котрий навіть про збірку фізичних приладів в Йосифинському Університеті висказує ся не дуже похвально: „Der physische Saal ist schön und gross, und zu allen Arten von Versuchen bequem. Es wäre unbillig, schon itzt (в 1786 р.) einen hinlänglichen Vorrath von Instrumenten zu fodern“.⁴⁾ Так отже поезуїтський „zbiór przyrządów fizycz-

1) Finkel I, c. 121, нот. 3; Е. Barwiński в часоп. Tydzień 1905, ч. 21; Е. Barwiński: Katalog inkunabułów Biblioteki Uniwersyteckiej we Lwowie. Lwów 1912, c. IV; Chwalewik c. 67.

2) Reifenkugel c. 185; Finkel I, c. 118; Е. Barwiński в часоп. Tydzień 1905, ч. 21.

3) Finkel I, c. 42.

4) Kratter: Briefe I, c. 6.

пуч“ мусів рівнати ся зеру, коли для Тересіанських шкіл спроваджено їх з Відня, а й в Йосифинськiм Університеті був він ще надто недостаточний. І се не може бути аргументом за континуацією.

З черги треба придивитись, який був поезуїтський „zbiór mineralogiczny“, згаданий проф. Фінклем. Ось що довідуємо ся в тій справі: „Die Lehrkanzel für Naturgeschichte an der medicinischen Facultät blieb auf Befehl des Kaisers (rescribirter Vortrag vom 28 Jänner 1784) vorläufig unbesetzt und sollte man warten, bis die für den Lehrer unentbehrliche Sammlung der Naturalien vorhanden sein wird. Im Jahre 1785 schickte der Kaiser Naturalien und Münzen nach Lemberg“.¹⁾ Де-ж отже той поезуїтський „zbiór mineralogiczny“, коли в Йосифинськiм Університеті бракло зразу зовсім збірки „der Naturalien“, скоро творцем мінеральної збірки став аж спроваджений до Львова в 1787 р. професор „спеціальної історії природи“ для медиків, Валтасар Насquet? Ось що про се читаємо у самого проф. Фінкля: „Pracuje zaś (Nasquet) z wyteżeniem godnem podziwu i naśladowania, podczas roku szkolnego w gabinecie, dokąd na prośbę jego z polecenia gubernium nadsyłają mu starostwa próbki ziemi, minerały, skamieliny i t. p. z całego kraju. On je porządkuje, „wedle zasad chemicznych“ rozbiera i oznacza, słowem tworzy zbiór mineralogiczny, który w krótkim czasie nie może się pomieścić w kilku szafach gabinetu historyi naturalnej, na ten cel przeznaczonych“.²⁾ Бачимо отже, що мінеральотична збірка Йосифинського Університету не мала нічого спільного з поезуїтською збіркою, противно се факт, що створено її що йно в часах Йосифа II.

Про поезуїтське „obserwatorium astronomiczne“ не багато знаємо, бо у самого проф. Фінкля ніяких даних до сього, яка була звязь між сею і Йосифинською обсерваторією, не маємо. З письма Надвornoї канцелярії з 16 лютого 1783 р. знаємо лише, що дотеперішня поезуїтська обсерваторія була для нового університету зовсім непригідна, бо мала заслонену північну і східну сторону неба, а отворена побіч неї в 1777 р. брама, перероблена з єзуїтської фірти, була поводом безнастанних потрясень підчас переїзду возів; мала рівно-ж

¹⁾ Wolf c. 15/16.

²⁾ Finkel I, c. 109/110.

богато залізних оковань, що утрудняли магнетичні спостереження, а оточена довкола мурами, не позволяла слідити напряду і зміни вітру.¹⁾

З усього вище сказаного бачимо, що ані будинок, ані тімними „bogate zasoby naukowe Akademii jezuickiej“ зовсім не причинили ся до сього, щоби Йосифинський Університет можна вважати її континуацією. Вже-ж і губернатор гр. Бріґідо в інавгураційній промові 1784 р. признав за цісарем Йосифом II виключну заслугу, що він університет „librorum selectissimorum copia, antiquitatum eximia collectione, velut proprio remotioris historiae fonte, musaeorum, sive mechanicorum, sive physicorum insigni adparatu, anatomico, chemicoque instrumentorum theatro, botanico ut dicimus, horto, non voluptatis aut deliciarum, sed utilium medicamentorum et herbarum peregrinarum seminario... verbo, omnibus... subsidiis ditat atque exornat“.²⁾

2. Наукові заведення Єзуїтської Академії а Йосифинський Університет.

Становище австрійського правительства супроти ерекційних і конфірмаційних документів Львівської Академії. — Практичні мотиви в виборі місцевости при заснованню університету. — Ніяких зобов'язань супроти минулини. — Тересіянські „studia academica“ та їх учительські сили а Львівська Академія.

З черги займемо ся питанням, чи справді на засноване Йосифинського Університету у Львові вплинув факт, що „polecono przesłać Nadwornej galicyjskiej kancelaryi w Wiedniu przywilej Augusta III i bullę Klemensa XIII“, чи справді занятє Львівської Академії „zobowiązuwało do tego nowy rząd“, чи справді Йосифинський Університет „miał być właściwie prawnym następcą rzeczoney Akademii“?

Передовсім звісно, що зі згаданими дипломатами накинув ся австрійському правительству львівський архієпископ Сераковський: „To też z własnej woli i przez nikogo nie wzywany przedstawił Sierakowski rządowi austriackiemu, że nowy zakład naukowy opierać się powinien

¹⁾ Ibidem c. 47.

²⁾ Acta Univ. Leopold. c. 7.

na fundamencie dawnej Akademii, która już od stu lat we Lwowie istniała. Na dowód tego przedłożył przywilej uniwersytecki Jana Kazimierza z r. 1661, zatwierdzenie króla Augusta III i bullę Klemensa XIV (sic! має бути XIII). Dla wielu radców gubernialnych było to zdaje się prawdziwe odkrycie, więc zainteresowali się bardzo dokumentami i donieśli o ich istnieniu do Wiednia. Zainteresowała się też nimi najwyższa Studienhofkommission i osobnym reskryptem kazała je sobie przysłać do Wiednia. Gubernium galicyjskie uczyniło zadość temu żądaniu¹⁾

Одначе на тім „zainteresowaniu się“ „скінчило ся! І нічого дивного, бо згадані привілеї „sind nach dem Berichte des galizischen Guberniums fast nicht zur Ausführung gelangt“²⁾ Одним словом, зложено їх „ad acta“! „Nie wiemy“, писав пок. Фр. Яворський, „jakie były dalsze losy tych dokumentów, jakie studia przeprowadzono, jakie z nich wnioski wyciągnięto. Prawdopodobnie spotkało je to samo przeznaczenie, co setki dyplomów królewskich, które, o ile się nie odnosiły do fiskalnych pretensyi rządu, pakowano bez ceremonii ad acta. W tym wypadku zresztą sama kasata Jezuitów odbierała im praktyczne znaczenie“³⁾

З отсего бачимо, що зарівно ерекційні як і конфірмаційні королівські дипломи та папські булі зігнорувало австрійське правительство зовсім, а тим самим зігнорувало факт колишнього ествання Єзуїтської Академії у Львові. Що заняте Львівської Академії не зобов'язувало нового правительства до нічого, що воно не звертало зовсім уваги на сю Академію, котра вже не естувала, на се маємо документальні дані. Вже в 1774 р. задумала цїсарева Марія Тереса заснувати у Львові університет.⁴⁾ Одначе близше порушено сю справу аж в 1776 р. Дня 5 лютого с. р. писала Надворна канцелярія до губернії, що цїсарева задумує отворити у Львові університет на взір університетів у дідичних краях,

1) Jaworski: Uniwersytet lwowski c. 55.

2) Zschokke: Die theologischen Studien und Anstalten der katholischen Kirche in Österreich. Wien-Leipzig 1894, c. 297; Wolf: Gesch. der Lemb. Univ. c. 1, not. 1: „doch wurde der Plan nicht realisirt“.

3) Jaworski c. 55/56.

4) Wolf c. 1 в ноті.

а передовсім Віденського. Надворна комісія просвіти запитувала проте губернію про деякі подробиці місцевих відносин: чи місто Львів може дати відповідне поміщене для більшого числа учеників замісцевих, чи середники дожиття не надто дорогі для менше заможних, але уздібнених молодців, котрі ізза сеї причини не могли би користати з наук, чи „з тих зглядів не було-б лучше отворити університет в иншім місці, н. пр. в Замостю, де після запевнення архієпископа (львівського) є вже університет або академія?“ А може, писали дальше, замість Замостя, що є приватною власністю і твердинею, надавалось би лучше до сеї цілі королівське місто Перемишль, котре лежить майже в середині краю, єпископська столиця, над рікою Сяном, що улекшить довіз живности?¹⁾

Губерніяльний радник Коранда, що реферував відповідь на губерніяльнім засіданню, признавав, що багато зглядів промовляло би за Перемишлем, але додавав, що місто далеко тіснійше чим Львів, не має рівно-ж відповідного будинку, котрий вимагав би великих накладів, підчас коли у Львові поєзуїтський будинок надасть ся знаменито на сю ціль. Є також певні політичні й „инші важні причини“, щоби університет був у столиці краю. Тому, коли Її Цісарська Величність хоче ложити на сю ціль значні видатки, дадуть ся винайти практичні способи усунення певних недосатків у Львові.²⁾

І на основі сього можемо ствердити, що при заснованню університету у Львові австрійське правительство зігнорувало факт, що тут єстувала колись Єзуїтська Академія. В тім часі єстувала для нього академія тільки в Замостю. Був се аргумент за тим, щоби новий університет заснувати як раз в Замостю, проти чого промавляла одначе та обставина, що була се твердиня й приватна власність. За Перемишлем промавляло се, що лежить він майже в середині краю над рікою Сяном, котрий улекшив би довіз живности, але рівночасно против нього висунено обставину, що він далеко тіснійший чим Львів. Зарівно з письма Надворної комісії просвіти, як і з відповіді губернії бачимо, що австрійське правительство гляділо на цілу справу з точки практичної: ходило йому про се, чи можна буде дати поміщене більший скількості замісцевих учеників.

¹⁾ Finkel I, с. 43.

²⁾ Ibidem с. 44.

чи середники до життя в даній місцевості не будуть за дорогі, чи буде можна в відповідний спосіб ті середники довести.

Що промавляло за Львовом? Промавляло се, що він не так тісний як Перемишль, промавляли й не подані ближше „певні політичні і інші важні причини“, щоби в столиці краю був університет. За Львовом промавляла й та обставина (знов виключно практична!), що був тут уже готовий позсуїтський будинок (що одначе, як ми бачили в горі, не надав ся на університет, котрий поміщено в потринітарськім будинку). Чи промавляло за Львовом се, що була тут колись Єзуїтська Академія? Зовсім ні! Ся обставина промавляла, як ми бачили, виключно за Замостем, а не за Львовом: для австрійського правительства Львівська Академія вже не естувала й тому ані Надворна комісія провісти, ані губернія про неї ні слівцем не згадали!

Так виглядає отсе „zobowiązanie nowego rządu“ в світлі історичних фактів. А що взагалі нове правительство не брало на себе ніяких зобов'язань супроти минушини, свідчать отєї факти. Коли цісарева Марія Тереса задумувала в 1774 р. заснувати у Львові університет, львівський архієпископ висловив бажане, щоб йому і його наслідникам надано достоїнство канцлера нового університету, як се водить ся в Кракові й Замостю. На се відповіла цісарева, що для неї „seien die Universitäten zu Krakau und Samosce nicht massgebend, sondern die erbländischen und insbesondere in Wien“.¹⁾ І хоч досі університети з католицьким виділом могли бути основані лишень за згодою папи, котрий мав на них свого заступника, канцлера, цісар Йосиф II заснував у Львові, не дбаючи про дозвіл зі сторони папи.²⁾ Отже слова, що Йосифинський Університет був „prawnym następcą“ Львівської Академії, позбавлені всякої історичної основи. Вже-ж і сам проф. Фінкель стверджує се словами, що Йосифинський Університет „Miał być, jako nowo zbudowany, wzorem nowych pomysłów: tu nie obowiązywały żadne stare przywileje korporacyjne; można było budować z koczowania, nie oglądając się na przeszłość“.³⁾

В першій уступі ерекційного диспльому заявляє цісар Йо-

¹⁾ Wolf c. 1/2 в ноті.

²⁾ Ibidem c. 3.

³⁾ Finkel I, c. 47.

сиф II ось що: „Erstens erklären Wir die in der galizischen Hauptstadt Lemberg schon gegenwärtig bestehenden, und noch künftig dort einzuführenden Lehr- und Unterrichtsanstalten in ihrem ganzen Umfange als eine wahre Universität und hohe Schule“.¹⁾ На основі цього твердить проф. Фінкель, що між Єзуїтською Академією і Йосифинським Університетом „Związek jest zatem niewątpliwy i zaprzeczyc się nie da“.²⁾ Які-ж се були ті „gegenwärtig bestehende Lehr- und Unterrichtsanstalten“? Зі слів проф. Фінкля виходить, що були се „studia academica, powołane zaraz do życia przez cesarzową Maryę Teresę“, в котрих учило також „kilku exjezuitów, byłych profesorów Akademii“.³⁾ Мусимо отже питанє про зв'язь Тересіанських академічних шкіл з Єзуїтською Академією піддати основній критиці.

Висше згаданий погляд проф. Фінкля не новий, він же-ж підносив його й давнійше, тільки та „niewątpliwość związku“ не була ще там так сильно заакцентована: „Jezuickie kolegium i Akademię lwowską przetworzono na liceum w znaczeniu, używanem w krajach austriackich, chociaż urzędownie nie dano mu tej nazwy. Pozostawiono chwilowo niektórych nauczycieli, jak eksjezuitę Skoberę dla języka niemieckiego, ale równocześnie sprowadzono nowych profesorów z Wiednia“.⁴⁾ Жерелом твердження про мнину переміну австрійським правительством Єзуїтської Академії на лицей послужив проф. Фінклеви „Ignaz de Luca, Geographie von Galizien und Lodomerien. Wien 1791“.⁵⁾ Звернемо увагу, що зайшло тут в його погляді певне непорозумінє. А щоби дати наглядний доказ, зачитуємо дословно дотичний уступ зі згаданої книжки:

„Die Universität in Lemberg nahm mit den Jesuiten ihren Anfang; sie war aber damahls im eigentlichen Verstande bloss ein Lycäum; erst im Jahre 1784 wurde dasselbe in eine Universität umgeschmolzen,

¹⁾ Ibidem c. 52.

²⁾ Pamiętnik c. 33.

³⁾ Ibidem.

⁴⁾ Finkel I, c. 39.

⁵⁾ Ibidem нота 3. Проф. Фінкель не цитує з сеї книжки ні сторони, ні не подає повного заголовка.

und in dem genannten Jahre am 1 November erfolgte die feyerliche Eröffnung“.¹⁾

Отже передовсім з натиском годить ся піднести, що автор географії Галичини не згадав тут ні одним слівцем про якесь „przetworzenie“ Єзуїтської Академії на австрійський ліцей, лишень приписав заслугу першенства в заложенню університету у Львові оо. Єзуїтам. Мимо нестатальности сеї Академії годить ся з історичною правдою се, що основниками першого університету у Львові були як раз оо. Єзуїти.²⁾ Зворот „den Anfang nehmen mit“ відносить ся власне до сього першенства в заложенню і значить „Ursprung nehmen“³⁾, а само слово „Anfang“ означає „principium, initium, Beginn, Anbeginn“, „bezeichnet nun das erste der Zeit, dem Orte, dem Geschehen nach“.⁴⁾ Зовсім ясно сказано тут отже, що Єзуїти перші заклали у Львові університет, одначе в розуміню де Люки мав він в їх часах (damahls) властиво лише характер щось в роді ліцею. Отже зовсім дивна тут увага проф. Фінкля, длячого „urzedownie nie dano mu tej nazwy“. Сей quasi-ліцей по словах де Люки в 1784 р. „wurde in eine Universität umgeschmolzen“. Сього останнього твердження, не підпертого ніякими історичними доказами, не будемо тут осібю опрокидати, бо задача наших заміток взагалі — виказати, що цісар Йосиф II заложив новий університет, а не „перетворив“ давний, тим більше, що не було навіть ніякого „перетворювання“ сього єзуїтського quasi-ліцея Марією Тересою, котра, як зараз побачимо низше, зорганізувала академічні школи зовсім самостійно.

Найважнішим доказом, що Йосифинський Університет не мав ніякої звязи з Єзуїтською Академією, буде опрокинене погляду, наче-б то Тересіянські „studia academica“, згадані в ерекційнім дипломі з 1784 р. яко „schon gegenwärtig bestehende Lehr- und Unterrichtsanstalten“, котрі попри

1) Ignaz de Luca: Geographie von den Königreichen Galicien und Lodomerien nebst der Bucowine. Wien 1791, с. 303.

2) Назви „Universitas Leopoliensis“ для своєї академії уживали Єзуїти аж до касати. Пор. „Propositiones ex universa Philosophia publicae disputationi expositae in Universitate Leopoliensi Societatis Jesu Mense Junio Anno Xsti MDCCCLXXIII“ (в Унів. Бібліотеці у Львові ч. 56369 I). Гл. також Finkel I, с. 30; Załeski III, 1. с. 822.

3) Grimm, Jacob u. Wilhelm: Deutsches Wörterbuch. VII, Leipzig 1889, с. 528.

4) Ibidem I, Leipzig 1854. с. 324.

„künftig dort einzuführende Lehr- und Unterrichtsanstalten“ мали бути „eine wahre Universität und hohe Schule“, стояли в якій небудь звязи з Єзуїтською Академією, зглядно були її безпосередною континуацією.

Зачнемо від першої медичної школи у Львові, т. зв. „Collegium medicum“. Ось що пише про її генезу в часах Тересіансько-Йосифинських новийший історик медицини в Галичині: „Za kamień węgielny tej pierwszej szkoły medycznej we Lwowie... należy uważać patent gubernatorski, wydany dnia 10 września 1773 roku i ogłaszający rozpoczęcie już dnia 1 października bezpłatnych wykładów chirurgii i położnictwa, które mają się odbywać w dwóch językach: polskim i niemieckim“.¹⁾ Чи була одначе яка звязь між сею школою і Єзуїтською Академією? Ні одно з історичних даних до сеї школи не промавляє за снм. І так знаємо, що вправді першим протомедиком для Галичини, іменованим Найвисшою постановою, був Поляк, Андрій Крупінський, уроджений в Белянах, одначе був він вихованцем медичного віділу університету у Відні, одного з головних огнищ лікарської науки, котре притягало учеників навіть із заморських еторін; там промовав ся він в грудні 1772 р., предложивши докторську дисертацію.²⁾ На вибір Крупінського вплинула найбільше як раз ся обставина.³⁾ Знаємо дальше, що рівночасно з Крупінським іменовано йому рівнорядного лікаря, Італійця родом із Триденту, Івана Франца Spraventi-а, рівно-ж ученика медичного віділу у Відні, а крім сього трех хірургів Німців, Івана Waltz-а, Франца Ogesser-а і Антона Krem-ler-а, котрі мали творити спільно осібний медичний збір, званий „Collegium medicum“.⁴⁾ Як бачимо, з Єзуїтською Академією у Львові не мала ся школа ніякої генетичної звязи ані „w instytucji“, ані „we funkcji nauczycielskiej“.⁵⁾ Взагалі в хвилі

1) Szumowski: Galicya pod względem medycznym za Jędrzeja Krupńskiego pierwszego protomedyka 1772—1783. (Archiwum naukowe. Wydawnictwo Towarzystwa dla popierania nauki polskiej. Dział I, tom IV, zeszyt 1). Lwów 1907, c. 82.

2) Finkel I, c. 36—37; Szumowski c. 36—37 i 40.

3) Szumowski c. 38.

4) Finkel I, c. 36—37; Szumowski c. 40—42.

5) Звернемо увагу, що в шематизмах з перед заснованя Йосифинського Університету згадується лише „Collegium medicum“, н. пр. в Almanach royal de Gallicie et de Lodomerie pour l' an-

першого розбору стояла медицина в Польщі на дуже низкім степені: Замойська Академія була *de facto* зовсім без професора медицини і в санітарних актах нема зовсім ніякої згадки про Єзуїтську Академію у Львові, а впрочім „Z obu tych instytucyi nie miał kraj żadnych korzyści, tak samo zresztą, jak i z samej akademii jagiellońskiej. Praktyką lekarską bowiem na całym obszarze Galicyi zajmowali się sami uczniowie szkół obcych“.¹⁾

Переїдїм до т. зв. „Collegium nobilium“ або „Collegium Theresianum“. У Львові естувало „collegium nobilium“, засноване Єзуїтами на взір заграничних заведень, вже від 1749 р.²⁾, а дотривало аж до 1773 р., т. є до касати.³⁾ Против Єзуїтів старався одначе львівський єпископ-суфраган Їловіньський висунути шляхотський конвікт Піярів. Своїми заходами довів він до сього, що австрійське правительство згодилося причинити ся грішми до введення в жите сеї інституції, але колегія мала одержати плян і порядок науки зі сторони правительства та оставати під безпосереднім наглядом львівської губернії. А коли Їловіньський згодився на умови правительства, невдовзі після його смерті († 14 IX 1776 р.), з початком падолиста 1776 наступило отворене Тересіанського „Collegium nobilium“. Протектором заведення зістав губернатор Галичини Генрих гр. Ауерсперґ, а директором губерніяльний радник Жигимонт гр. Галленберґ. Заряд і домашний надзір спочивав у руках оо. Піярів, але учителів гуманіорів, філософії і прав іменувало правительство. Подрібний едикт або „Avertissement“ про ула-

née 1776. A Leop. Chez Antoine Piller, s. 136: „Le College de Médecine“. (Бібл. Оссол. ч. 255) і в Nowy Kalendarzyk na rok Pański 1778 (також 1779). Z przyłączeniem Szematyzmu czyli imion wszystkich cesarsko-królewskich urzędników w Królestwach Galicyi y Lodomerji. We Lwowie. W Drukarni Ant. Pillera: „Cesarsko-Królewskie Zgromadzenie Lekarsk. czyli Collegium Medic. w Lwowie“. (Бібл. Оссол. ч. 6947, нenum.).

¹⁾ Szumowski s. 50.

²⁾ Idea Collegii nobilium pro educatione Juventutis... sub cura Patrum Societatis Jesu... Leopoli erecti MDCCXLIX (в Львівській Унів. Бібл. ч. 70283 D). Гл. також Finkel I, c. 26.

³⁾ Exercitationes Literariae mense Septembri Anni 1772 ad Januarius 1773 habitae in Collegio nobilium Leopoliensi Societatis Jesu mense Januario. Leopoli typis PP. Franc: Cum assensu Superiorum. к. 18 нenum. (в Львівській Універс. Бібл. ч. 70294 D).

джене і умови прийняття оголосило правительство 30 вересня 1776 р.¹⁾ Зі сказаного бачимо наглядно, що Тересіянське „Collegium nobilium“ не мало ніякої звязи з Єзуїтами ані „w instytucyi“, ані „we funkcyi nauczycielskiej“, протівно, його основою було заведене їх смертних ворогів, Піярів.

Які-ж були інші „studia academica“, зорганізовані цісаревою Марією Тересою, яка була в них участь львівських екз-Єзуїтів та взагалі, чи мали ті школи яку небудь звязь із Єзуїтською Академією у Львові?

Австрійське правительство заняло ся в Галичині сейчас не лише відносинами санітарними, іменуючи протомедика й спричинюючи повстанє „Collegii medici“, але подбало також і про освіту. В розпорядку львівської губернії з 17 (praes. 23) лютого 1774 р. до львівського циркулярного уряду розказано, щоби „nach erfolgter Aufhebung des Jesuitenordens weder der Gottesdienst noch auch das Schulwesen ins Stocken gerathe“ та щоби споруджено „ein genaues Verzeichniss über die hierlandes verbleibende Exjesuiten mit Beyfügung des loci Ubicationis, und Eintheilung, welche zu Lehrämtern, welche zur Seelsorge taugen, oder welche zu ein, und anderen nicht mehr zu gebrauchen, und als wahre Pensionisten anzusehen sind“.²⁾ Результатом сього губерніального розпорядку був „Gehorsamster Bericht des Kaisl. Königl. Lemberger Kreis-Amts, die dermalige Beschaffenheit, und künftige Bestellung der Lateinischen sowohl, als Trivial Schulen,... betreffend“ з датою „den 20-ten May 1774 (praes. den 31 May 1774)“.³⁾

„Es sind in diesem Kreis“, так зачинає ся „Bericht“ львівського циркулярного уряду, „zwey einzige Orte, benantlich Lemberg und Zloczow, wo Lateinische Schulen und die Lehre höherer Wissenschaften öfentlich bestehet“.⁴⁾ Нас обходить очевидно в данім випадку Львів, а у Львові передовсім школи Єзуїтів. Згадуючи про Єзуїтську Академію каже „Bericht“, що вона тільки „als eine Universitaet angesehen wurde“⁵⁾, а сей погляд на властивий її характер схо-

¹⁾ Finkel I, с. 26—27 і 40—41.

²⁾ Манускрипт Бібліотеки Оссолінських у Львові ч. 525 т. I, к. 323.

³⁾ Ibidem к. 322—341 обор.

⁴⁾ Ibidem к. 324 об.

⁵⁾ Ibidem.

дять ся з поданим уже попередно поглядом де Люки, що Єзуїтський Університет у Львові „war damahls (за їх часів) im eigentlichen Verstande bloss ein Lycäum“¹⁾, не більше! У Львові „haben die ehemaligen Jesuiten nicht allein die 6 kleine Schulen, oder Humaniora gelehret, sondern auch in den Altioribus, nämlich in allen Abtheilungen der Philosophiae, wie auch Theologiae, und heyligen Rechten öffentlich Unterweisung gegeben. Dermalen aber nach Auflassung der Gesellschaft Jesu sind die letztere ins Stillstehen gerathen, und werden nur die erstere durch einen Weltlichen, und 4 Exjesuiten betrieben“.²⁾

Зіставмо повисше зі згаданими вже словами проф. Фінкля, що в Тересіянських академічних школах учило „kilku exjezuítów, byłych profesorów Akademii“, що „Pozostawiono chwilowo niektórych nauczycieli, jak eksjezuíte Skoberę dla języka niemieckiego“. Більше імен тих екс-Єзуїтів чомусь то проф. Фінкель не подає, ограничаючись загальниками „kilku“, „niektórych“ не подає рівно-ж, як довго тревало се „chwilowo“, хоч додає до сього, що „równocześnie sprowadzono nowych profesorów z Wiednia“. Отже зовсім виразно стверджено в „Bericht-i“, що Єзуїтська Академія перестала естувати („ist ins Stillstehen gerathen“), що задержано лише австрійським правительством низшу школу, т. зв. „Humaniora“, де одночасно „in Parva und in Principiis“ учив „der Weltliche Lehr-Meister Steph. Jachowicz“, в інших 4 класах учили 4 екс-Єзуїти. Кождий з тих учителів побирав „aus dem Allerhöchsten Aerario“ по 100 дукатів (разом видаток на тих учителів виносив 500 дукатів).³⁾

Імен згаданих екс-Єзуїтів не знаємо. Виправді до „Bericht-y“ львівського циркулярного уряду був доданий (відповідно до згаданого в горі туберніяльного розпорядку з 17 II 1774 р.) спис, з котрого можна було дізнати ся, „wie gross die Anzahl der in dem Collegio allhie (у Львові) und Missionshaus czu Nastassow⁴⁾ gewesen Jesuiten ware, wo sie sich dermalen aufhalten, welche darunter die Priester Würde be-

¹⁾ Ignaz de Luca c. 303.

²⁾ M. S. ч. 525: т. I, к. 524 об. — 525.

³⁾ Ibidem к. 325.

⁴⁾ Про міцію в Настасові гл. Załęski IV. 2, с. 665—6.

kleideten, welche nur als Magistri, und welche als Fratres oder Layen in der Societaet stunden, und welche dermalen zu Lehr oder anderen Ämtern bereits wieder angestellt, und welche ferner zu Professoren, oder zur Seel-sorge gebraucht werden könnten“, вкінці, котрих належало-б уважати пенсіоністами.¹⁾ На жаль, сього спису не находимо при згаданім Bericht-і: він або пропав, або находить ся ще десь окремо.²⁾ В кождім разі певне те, що екс-Єзуїти вчили, як подає „Bericht“, лише в „Humanior-ax“. Циркулярний уряд, котрому поручила була губернія видати опінію що до екс-Єзуїтів, мимо сього, що подав спис таких екс-Єзуїтів, котрих можна-б ужити яко учительські сили, висказав ся зовсім некорисно що до евен-туального ужитя їх яко учителів у висших школах. Ось опінія циркулярного уряду в тій справі:

„In Lemberg müste man aber die dermalen nach abgestellten Jesuiten Orden geschlossene Hohe Schulen, als Philosophie, Theologie und jus Canonicum, wieder eröffnen; für Professores könnten zwar die nämliche Exjesuiten, so derley Wissenschaften vorhin bey noch für gewährten Bestand der Societaet gelehret haben, wiederum herfür gezogen werden, ohne dass es nöthig fallet solche anderwärts her zu beschreiben. Allein, da der Ruff für sothane Geistliche nicht am Vortheilhaftesten lauthet, und ihre Eigenschaft von der sonst bey derley Lehrern in anderen Provinzen, antrefenden Geschicklichkeit sehr unterschieden seyn sollte, so würde es für die Schüllere viel gedeylicher seyn, wenn gedachte Professores aus der Österr. oder Böhmischen Provinz bestellet werden möchten“.³⁾

Повисша опінія зладжена була в маю 1774 р., а вже 18 падолиста т. р. прибули до Львова заіменовані австрійським правительством нові професори з Відня.⁴⁾ Тому нема найменшого сумніву, що опінія львівського циркулярного уряду мала повний успіх: львівських екс-Єзуїтів при обсадженью посад в Тересіянських висших школах поминено зовсім, як вказують імена професорів тих же шкіл (про них будемо говорити низше).

¹⁾ М. S. ч. 525: т. I, к. 339 об. — 340.

²⁾ Не знає його й Załęski V, 1. Kraków 1906. с. 93—4, котрий цитує згаданий „Bericht“.

³⁾ М. S. ч. 525: т. I, к. 328 об. — 329.

⁴⁾ Finkel I, с. 39.

На окрему увагу заслугує згаданий проф. Фінклем серед тих „niektórych nauczycieli“, полишених мнимо „chwilowo“ австрійським правительством, екс-Єзуїт Йосиф Skobera.¹⁾ Про нього маємо докладніші дані. Його перенесено в 1772 р. з Буди до Львова²⁾, де після касати Ордену Єзуїтів 28 вересня 1773 р. обняв він заряд львівського єзуїтського костела яко світський препозит.³⁾ Коли австрійське правительство в цілі поширення знання німецького язика в Галичині стало закладати приватні школи, або при публичних школах установлювати учителів для сього язика, у Львові внаслідок вибір як раз на Скоберу. Дня 15 січня 1774 р. львівська губернія установила його учителем в школі німецького язика; він одержав за се від правительства платню 100 дукатів річно, не маючи права pobирати ніякої оплати від своїх учеників. Обовязком Скобери було зголосити ся в циркулярнім уряді, предложити за посередництвом сього-ж уряду підручники, на основі котрих мав він замір учити в своїй школі, вести правильно „каталоґ“ і що кварталу предкладати його циркулярному урядови, вкінці „den Tag der Eröffnung dieser Schule durch Anheftung eines geschriebenen Avertissements an das Schulthor kund zu geben“. „Und da man die zu der k. k. Gubernial-Canzley bishero angenommene pohlische Beamten eigends anzuweisen entschlossen ist dass sie die deutsche Schule besuchen sollen: so hat derselbe mittelst des k. k. Creiss-Amtes auch die Lehrstunden anzuzeigen damit man dieselben für diese Zeit von den Canzley-Stunden zu dispensiren wissen möge“. ⁴⁾ В „Bericht-і“ циркулярного уряду маємо згадку й про Скоберу, про години науки в його школі й про граматику німецького язика, на основі котрої він вів науку. „Zur Deutschen-Sprach-Lehre“, читаємо там, „ist der Exjesuit Pater Skobera mit einem gleichen Genuss (значить з платнею 100 дукатів подібно, як згадані учителі в „Humanior-ax“) erst unlängst bestellt worden,

¹⁾ Зауважу до річи, що поданий в індексі до Finkel-Starzyński: *Historia Uniwersytetu Lwowskiego*. II, с. 437 „Skobera, naucz. I, 39“ і „Skobera Józef ks. prof. I, 42, 43“, се одна й та сама особа.

²⁾ Finkel I, с. 42.

³⁾ Załęski V, 2. Kraków 1906, с. 1134.

⁴⁾ Helfert: *Die österreichische Volksschule*. I: Die Gründung der österreichischen Volksschule durch Maria Theresia. Prag 1860, с. 482, нот. 2; Widmann: *Zapiski do historii szkół ludowych w Galicyi, a w szczególności we Lwowie*. (Koniec wieku XVIII i początek XIX). Lwów 1891, с. 12.

der seine Unterweisungen eine Stunde v. 11 bis 12 Mittags zu geben pfleget. Er lehret nach der von ihm selbst verfassten mit Hoher Bewilligung aufgelegten Gramatic, und hat dermalen 104 Schülere“.¹⁾ А в иншім місці того-ж „Bericht-y“ є згадка про „das Deutsche in der öffentlichen Schul des Exjesuiten P. Skobera“.²⁾ Годі при тій нагоді поминути граматику німецького языка, згадану в „Bericht-i“. Її докладний заголовок такий:

„Grammatyka niemiecka podług ustaw J. K. Gottscheda sławnego Akademii Lipskiey nauczyciela i rzadcy dla uczących się w Akademii Cesarsko-Krolewskiey Lwowskiey zebrana y poprawiona przez J. M. Xiędza Jozefa Skoberę nauczyciela językow w teyże Akademii, Świętey Teologii Doktora. W Lwowie w drukarni Antoniego Pillera Ces. Krol. Guber. nadw. typogr. MDCCLXXIV“.
Її одинокий примірник, в дуже лихім стані, здефектований, знаходиться в „Бібліотеці Оссолінських“ у Львові³⁾; нема сеї граматики ні в Університетській Бібліотеці, ні в Бібліотеці гр. Баворовських. Велика шкода, що бракує в ній передного слівця, що містило ся на стор. 3—4, бо з нього можна-б було певно довідати ся, в якій мірі ся граматика „zebrana y poprawiona“ самим Скоберою. Мусимо зауважити, що таку саму граматику видав ще в 1766 р. в Варшаві Піяр, Франц Єлінек⁴⁾, і вона майже до слова згідна з граматикою, виданою Скоберою у Львові 1774 р. Її заголовок звучить: „Grammatyka niemiecka podług reguł J. K. Gottscheda sławnego Akademii Lipskiey Profesora y Rektora zebrana“.⁵⁾ Ближше порівнянє обох граматик вказує на те, що граматика німецького языка, на основі котрої вчив Скобера, не була „von ihm selbst verfasst“, протилежно, що була вона лише незначною перерібною, згідно навіть перепечаткою варшавського видання граматики Готтшеда-Єлінка.

¹⁾ М. S. ч. 525: т. I, к. 325 об.

²⁾ Ibidem к. 338 об.

³⁾ Ч. 15.631. Брак сторін 3—4, 39—42, 213—214, 217—220. Загалом має ся граматика 352 сторони мал. 8-ки. Estreicher: Bibliografia polska XVII. Kraków 1899, с. 294 подає число сторін 348, можливо, на основі якогось иншого неповного примірника.

⁴⁾ Estreicher XVII, с. 294. Є деякі дані, що було ще варшавське виданє в 1765 р. Естрайхер знає ще виданя з 1771 і 1773 р.

⁵⁾ Бібліотека Оссолінських у Львові ч. 19.881.

З усього виходить, що з посеред тих „kilku exjezuitów, byłych profesorów Akademii“, полишених „chwilowo“ австрійським правительством, чотири львівські екс-Єзуїти учили лише в „Humanior-ach“, та що в Тересіанських академічних школах найшов ся лишень один-одинокий екс-Єзуїт Скобера. Знаємо одначе, що спроваджено його що йно в 1772 р. з Буди, але ні відки не знаємо, щоб учив він в Єзуїтській Академії (проф. Фінкель чомусь то про се виразно не говорить). Можливість сього виправді не виключена, бо н. пр. в єзуїтськiм „Collegium nobilium“ учено німецького язика¹⁾, а його міг там учити в рр. 1772—1773 як раз Скобера. Одначе навіть факт, що екс-Єзуїт, спроваджений з Буди під сам кінець естования нелегальної Львівської Академії (1772—1773 р.) міг там учити (бо певних доказів на се, як сказано, не маємо) німецького язика, а описля був приділений до навчання того-ж язика в австрійськiм научнiм заведенню, котре пізнійше вже з зовсім иншим учителем сього предмету²⁾ ввійшло в склад ново-заснованого Йосифинського Університету, не може бути аргументом за тим, що між Львівською Академією і Йосифинським Університетом „była pewna ciągłość, jeżeli nie w instytucyi, to przynajmniej we funkcyi nauczycielskiej“, як думає проф. Войцеховский. Вибір ував на Скоберу хіба тому, що був він екс-Єзуїтом, спровадженим з Буди (гл. згадану опінію „Bericht-y“), а не тому, що вчив мабуть у бувшій Єзуїтській Академії. Вкінці факт, що „równocześnie sprowadzono nowych profesorów z Wiednia“, як каже проф. Фінкель, що ще 29 падолиста 1781 р. заявив цісар Йосиф II, що „Von den aufhörenden Universitäten (в Інсбруці, в Берні і в Фрибурзі) wird man die geschickteste Professores auswählen und zu der in Gallizien zu errichtenden übersetzen“³⁾ і справді, як побачимо низше, перевів се в діло, міг би бути поводом до такого-ж самого твердження, що між Йосифинським Університетом

¹⁾ Пор. вище цитовані *Exercitationes literariae... in Collegio nobilium Leop. Soc. Jesu 1772—1773*, к. 17—18: „Übungen der Deutschen Sprache“.

²⁾ Професором німецького язика і літератури на філософiчнiм виділі Йосифинського Університету став Леопольд Umlauf, ур. 1757 р. в Гільденгаузен в Морунії. Finkel I, с. 75.

³⁾ Kink: *Geschichte der kaiserlichen Universität zu Wien*. I, 1. Wien 1854, с. 545 (nota 727).

га Віденським і іншими австрійськими була „pewna ciągłość we funkcyi nauczycielskiej?“

Після уваг про „Collegium medicum“ і „Collegium nobilium“, в котрих стверджено, що не мали вони ніякої звязи з Єзуїтською Академією, перейдемо до студіюм теології. З цитованого висше „Bericht-y“ циркулярного уряду у Львові знаємо, що з касатою єзуїтські висші школи, т. зв. „Altiora“, де попри філософію і канонічне право відбувались також виклади „in allen Abtheilungen Theologiae, nach Auffassung der Gesellschaft Jesu sind ins Stillstehen gerathen“. ¹⁾ Теологічний виділ Львівської Академії перестав отже єствувати в 1773 р., бо в „Bericht-i“ циркулярного уряду з мая 1774 р. висловлено що йно думку, що „In Lemberg müste man aber die dormalen nach abgestellten Jesuiten Orden geschlossene Hohe Schulen, als Philosophie, Theologie und jus Canonicum, wieder eröffnen“. ²⁾ Коли-ж в декретах Надворної канцелярії говорить ся про те, що належить заховати у Львові теологічні виклади (декрети з 22 серпня 1775 р. і 9 падолиста 1776 р.) ³⁾, то не сказано там, наче-б то континуювано (як думає проф. Фінкель) єзуїтські теологічні виклади, бо їх знесено 1773 р., а в 1774 р. що йно проєктовано заведенє нових теологічних викладів, тим більше, що теологічні виклади, заведені поновно (1776 р.) австрійським правительством, зривали з минувшиною і мали бути зорганізовані після пляну інших австрійських університетів, а міродатною в тій справі мала бути Найвисша постанова з 31 серпня 1776 р. ⁴⁾ Що до вибору учительських сил, то без сумніву мусіла тут заважити опінія львівського циркулярного уряду, видана про Єзуїтів, що „der Ruf für sothane Geistliche nicht am Vortheilhaftesten lauthet, und ihre Eigenschaft von der sonst bey derley Lehrern in anderen Provinzen, antrefenden Geschicklichkeit sehr unterschieden seyn sollte“, а закінчена предловою, щоби „gedachte Professores aus der Österr. oder

¹⁾ M. S. ч. 525: т. I, к. 325. Пор. також Zschokke: Die theologischen Studien... in Österreich, с. 297. „Mit Aufhebung des Jesuitenordens (1773) hörte diese Universität auf und in Folge dessen wurden die Studien eingestellt“.

²⁾ M. S. ч. 525: т. I, к. 328 об.

³⁾ Finkel I, с. 42; Zschokke с. 297.

⁴⁾ Zschokke с. 297.

Böhmischen Provinz bestellet werden möchten“.¹⁾ Після Надворного декрету з 15 червня 1776 Найвищою постановою з 31 мая с. р. установлено для сього теологічного студіюм три катедри, а саме катедру викладу св. Письма і церковної історії, катедру догматичної теології і катедру моральної і пасторальної теології. Дві з тих катедр мали обняти львівські Домінікани, коли-ж не найдено між ними у Львові відповідних людей, іменовано двох Домініканів: Маріяна Husl-а з Боцен в Тиролі для моральної і Вінкентія Dschaniacz-а з Кошиць (котрий став директором теологічного студіюм) для догматики, при чім заведено приписані підручники.²⁾ Після смерті Гусля († 23 падолиста 1779 р.) став професором моральної Домініканин Бернард Домославський.³⁾ Знаний нам уже екс-Єзуїт з Буди, Йосиф Скобера, вчив єврейського язика.⁴⁾

З повисшого бачимо, що й теологічне студіюм не було континуацією Єзуїтської Академії ані „w instytucyi“, ані „we funkcji pauczycielskiej“. Годить ся звернути увагу й на се, що 1 падолиста 1783 р. введено в жите знов новий план теологічного студіюм.⁵⁾

З касатою устали в Єзуїтській Академії у Львові також виклади „in allen Abtheilungen der Phylosophiae“.⁶⁾ Завдяки австрійському правительству зорганізовано небавом студіюм філософії⁷⁾ й обсаджено його спровадженими професорами, з поминенем бувших професорів Львівської Академії. Платню визначено новим професорам від дня прибуття до Львова, т. є від 18 падолиста 1774 р. Перший прибув Віт Vrescha, професор льогіки, метафізики і етикв. Фізику викладав екс-Єзуїт

1) M. S. ч. 525: т. I, к. 328 об. — 329.

2) Zschokke с. 297—8; Finkel I, с. 42—43.

3) Finkel I, с. 49 і 81. Zschokke с. 300 зове останнього хибно „ein Exjesuit“. В Ordnung aller Kaiserlich-Königlichen in den Königreichen Galizien und Lodomerien befindlichen Ehren-Stellen, Lemberg 1785 (Бібл. Оссол. ч. 15081) с. 119 виступає він виразно яко „Ord. Praedicat“.

4) Finkel I, с. 42—43.

5) Zschokke с. 298. Про реформу теологічного виділу на університеті у Відні гл. Kink I. 1, с. 460—1 і 523; Wappler: Geschichte der theologischen Facultät der k. k. Universität zu Wien. Wien 1884, с. 188—287.

6) M. S. ч. 525: т. I, к. 325.

7) Дані виймаємо з Finkel I, с. 39—40 і 42—43.

Франц Güssmann, ур. 1741 р. в Волькерсдорф в дол. Австрії, професор астрономії в єзуїтських колегіях, математику екс-Єзуїт Ігнатій барон Rain, адюнкт Віденського Університету, механіку і технологію рівнож екс-Єзуїт, опат Йосиф Liesganig, ур. в Ірацу 1719 р., довголітний професор у різних єзуїтських колегіях, префект астрономічної обсерваторії. Німецького язика вчив, як то вже висше було згадано, екс-Єзуїт з Буди, Йосиф Скобера, котрий на теології вчив єврейського язика, а на згаданій граматиці німецького язика підписався „nauczyciel języków Akademii Cesarsko-Krolewskiej Lwowskiej, Świętej Teologii Doktor“.

Отже й філософічне студіюм не було континуацією Єзуїтської Академії ані „w instytucji“, ані „we funkcji nauczycielskiej“.

Устали з касатою в Львівській Академії рівно-ж виклади „der heyligen Rechten“¹⁾ і що йно австрійське правительство попри інші студії зорганізувало й студіюм права. Право натури, право народів і інституції викладав Антін Pflieger, ур. 1748 р. в Айзнерн в Країні, котрий свої студії відбував в Люблянї і у Відні; крім сього став він директором усіх Тересіянських шкіл.²⁾ Канонічне й кримінальне право викладав Іван Ambros, ур. 1744 р. в Гук на Мораві; на його виклади, крім правників, ходили також теологіи.³⁾

І про студіюм права можемо сказати те саме, що про інші, що й воно не мало нічого спільного з Єзуїтською Академією ані „w instytucji“, ані „we funkcji nauczycielskiej“.

Закінченє.

Тересіянські „studia academica“ та їх учительські сили а Йосифинський Університет. — Хибність погляду про спознання учительських функцій екс-Єзуїтами, бувшими професорами Львівської Академії, в Йосифинськїм Університетї. — Кінцеві уваги.

Засновуючи у Львові новий університет, влучив цісар Йосиф II до нього єствуючі вже Тересіянські „studia academica“, згадані, як то ми вже бачили, в ерекційнім дипломі

¹⁾ M. S. ч. 525: т. I, к. 325.

²⁾ Finkel I, с. 39, 42—43, 97.

³⁾ Ibidem с. 39, 43, 100.

під іменем „schon gegenwärtig bestehende Lehr- und Unterrichtsanstalten“. Що не мали вони ніякої генетичної звязи з Єзуїтською Академією ані „w instytucyi“, ані „we funkcyi nauczycielskiej“, виказали ми се наглядно в попередних розділах. Коли отже між ними не було ніякої генетичної звязи, яка-ж могла бути генетична звязь між Єзуїтською Академією і Йосифинським Університетом?

Своє твердження, наче-б то між Львівською Академією і Йосифинським Університетом була „pewna ciągłość, jeżeli nie w instytucyi, to przynajmniej we funkcyi nauczycielskiej“, аргументує проф. Войцеховський тим, що, мовляв, „część budynku i niektóre siły nauczycielskie starego uniwersytetu kazimierzowego zostały powołane do działania w uniwersytecie józefińskim“.¹⁾ Вже одначе на перший погляд можна зауважити, що історикови тої мрії, як проф. Тадей Войцеховський, лучив ся тут просто „lapsus calami“, хоч з огляду на так важну справу треба було бути більш обережним.

Передовсім знаємо вже, що новий Йосифинський Університет поміщено в потринітарськім будинку та що в єзуїтськім будинку містили ся лише Тересіянські „studia academica“. Що сей останній факт не може мати ніякого впливу на яку небудь звязь між Львівською Академією і Йосифинським Університетом, ми вже достаточно пояснили. Виказали ми рівно-ж і те, що мнімі „bogate zasoby Akademii jezuickiej“ зовсім не причинили ся до сього, щоби Йосифинський Університет можна вважати її континуацією. Коли-ж ми вже попередно виказали, як не підперте ніякими фактичними даними твердження проф. Фінкля, що деяких із екс-Єзуїтів, бувших професорів Львівської Академії, полишено „schwilowo“ в Тересіянських студіях, проф. Войцеховський найшов і серед професорів Йосифинського Університету „niektóre siły nauczycielskie starego uniwersytetu kazimierzowego“. Що й тут лучив ся проф. Войцеховському „lapsus calami“, видко рівно-ж на перший погляд.

Знаємо певно те, що до Йосифинського Університету перейшли з Тересіянських шкіл деякі професори, котрі одначе не мали ніякої звязи з Львівською Академією. І так на філософічний виділ перейшов з Тересіянського філософічного сту-

¹⁾ Wojciechowski: Przemówienie Rektora Uniw. Lwows. 1894, с. 5—6.

дієм Віт Vrescha, професор льотіки і метафізики¹⁾ та екс-Єзуїт з Відня, Ігнатій барон Rain, професор чистої і прикладної математики.²⁾ З Тересіанського теологічного студіюм перейшло на теологічний виділ двох Домініканів, Вінкентій Dichanicz для догматики і Бернард Domosławski для моральної³⁾, а з Тересіанського студіюм права перейшли на виділ права Антін Pfleger для права натури і Іван Ambros для церковного права, на котрого виклад ходили й теологіи.⁴⁾ На медичнім виділі став професором фізіології провінціоначальний медик (фізик) Яків Kostrzewski⁵⁾, котрий в Тересіанськім медичнім студіюм, хоч був членом „Collegii medici“, не міг добити ся професури анатомії⁶⁾, а професором хірургії і положництва став також член „Collegii medici“, Іван Waltz, що був учителем тих предметів у Тересіанськім студіюм медичнім.⁷⁾ Поза тим професорами Йосифинського Університету стали переважно спроваджені чужинці, або деякі місцеві Русини й Поляки⁸⁾, котрі одначе не мали ніякої звязи з Єзуїтською Академією. Ні один з екс-професорів сеї Академії не сповняв проте учительських обовязків в Йосифинськім Університеті, подібно, як і в Тересіанських академічних школах.

На закінчене подамо кінцеві слова характеристики тих професорів чужинців в Йосифинськім Університеті, поданої проф. Фінклем: „Historya tego koła mężów nauki i literatury odgrywa się dla siebie; żyje ono sokami z daleka i swoje siły śle w dal; łączy i wiąże się raczej z ruchem umy-

¹⁾ Finkel I, c. 64.

²⁾ Ibidem, c. 64—65.

³⁾ Ibidem c. 49.

⁴⁾ Ibidem c. 97 i 100.

⁵⁾ Ibidem c. 50 i 104.

⁶⁾ Szumowski c. 81.

⁷⁾ Finkel I, c. 50 i 112.

⁸⁾ Гл. Schematismus für die Königreiche von Galizien und Lodomerien з pp. 1785—1805 (в Бібл. Оссол. під ч. 15081 і в Бібл. Університ. у Львові під ч. 67182 I); Finkel I, c. 45—154; Wolf c. 11—16; Zschokke c. 299—301. Спеціально про професорів-Русинів, котрих в Йосифинськім Університеті було значно більше, чим Поляків, гл. Головацькій: О первомъ литературно-умственномъ движеніи Русиновъ въ Галиціи со временъ Австрійского владѣнія въ той землѣ. (Науковий Сборникъ Галицко-русской Матицы 1865 c. 77—82); Кревецькій: Неоправдані докори. До історії т. зв. „Руського Інституту“ (Studium ruthenum) на львівськім університеті. (Записки Наук. Товар. ім. Шевченка т. 102, c. 116—126).

słowym we Wiedniu niż we Lwowie“.¹⁾ Коли отже маємо держати ся погляду проф. Войцеховского, що „funkcyja nauczycielska“ може впливати на „pewną ciągłość“ між двома інституціями, то сю „pewną ciągłość we funkcyi nauczycielskiej“ можна добачувати радше між Йосифинським і Віденським Університетом, чим між першим і Єзуїтською Академією у Львові. А після повисних наших заміток з нагоди столітя Університету ім. цісаря Франца І у Львові можемо заявити з повною історичною сумлінністю, що предтечею сього університету був Йосифинський Університет, а не Львівська Єзуїтська Академія.

¹⁾ Finkel I, c. 142.

1,23 (1987)

b
1 6418

ישיב 1841 y